

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк. 25 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

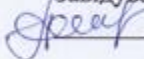
Вченою радою факультету
бізнесу та сфери обслуговування
27 серпня 2024 р., протокол № 8
Голова Вченої ради
Галина ТАРАСІЮК

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Екскурсологія»**

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
освітньо-професійна програма «Туризмознавство»
факультет бізнесу та сфери обслуговування
кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Схвалено на засіданні кафедри
туризму та готельно-ресторанної
справи
26 серпня 2024 р.,
протокол № 9

Завідувач кафедри
 Альона КЛИМЧУК

Гарант освітньо-професійної
програми
 Валентина ЛЮБЧЕНКО

Розробник: к.і.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Валентина ЛЮБЧЕНКО

Житомир
2024 – 2025 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 25 / 2</i>

Робоча програма навчальної дисципліни «Екскурсологія» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» освітньо-професійна програма «Туризмознавство» затверджена Вченою радою факультету бізнесу та сфери обслуговування від 27 серпня 2024 р., протокол № 08.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 3

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів 5	Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»	Обов'язкова
Модулів – 1	Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		1
Загальна кількість годин – 150		Семестр
		1
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи – 5	Освітній ступінь «магістр»	Лекції
		32 год.
		Практичні
		32 год.
		Лабораторні
		0 год.
		Самостійна робота
86 год.		
		Вид контролю: екзамен

Частка аудиторних занять і частка самостійної та індивідуальної роботи у загальному обсязі годин з навчальної дисципліни становить:

для денної форми навчання – 43 % аудиторних занять, 57 % самостійної та індивідуальної роботи;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 4

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Екскурсологія» є формування спеціальних знань, вмінь і навичок студентів в сфері педагогіки, психології, методики та логіки екскурсійного процесу як елементів професійної майстерності екскурсовода.

Завданнями навчальної дисципліни «Екскурсологія» є:

- теоретична та практична підготовка здобувачів вищої освіти з питань: методології та методики екскурсійної справи; педагогічної техніки екскурсійної роботи; психології екскурсійної діяльності;

- формування організаторських, комунікативних та аналітичних здібностей екскурсовода;

- вивчення дидактичних та методологічних принципів організації екскурсійного процесу;

- ознайомлення з механізмами сприйняття екскурсійної інформації, способами привертання, концентрації та переведення уваги екскурсантів;

- опанування вимогами до подання екскурсійного матеріалу;

- оволодіння словесними, наочними та практичними методами в роботі з екскурсантами; використовувати невербальні засоби впливу в екскурсіях; організувати післяекскурсійну роботу.

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація»:

ЗК 3. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

СК 1. Здатність застосовувати у професійній діяльності категорійно-термінологічний апарат, концепції, методи та інструментарій системи наук, що формують науковий базис туризму та рекреації.

СК 2. Здатність планувати і виконувати наукові та/або прикладні дослідження у сфері туризму та рекреації

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація»:

РН 1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань.

РН 8. Управляти процесами в суб'єктах індустрії туризму та рекреації на різних ієрархічних рівнях, які є складними, непередбачуваними і потребують нових стратегічних підходів.

РН 10. Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 5

РН 14. Застосовувати сучасні теоретичні підходи до організації екскурсійного процесу, розробки та впровадження інноваційного екскурсійного продукту в туристичних дестинаціях, як важливої складової сфери туризму та рекреації.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти зможуть отримати наступні Soft skills:

- *комунікативні навички*: письмове, вербальне й невербальне спілкування; уміння грамотно спілкуватися по e-mail; вести дискусію і відстоювати свою позицію; навички працювати в команді;

- *уміння виступати привселюдно*: навички, необхідні для виступів на публіці; навички проведення презентації;

- *керування часом*: уміння справлятися із завданнями вчасно;

- *гнучкість і адаптивність*: гнучкість, адаптивність і здатність змінюватися; уміння аналізувати ситуацію, орієнтування на вирішення проблеми;

- *лідерські якості*: уміння спокійно працювати в напруженому середовищі; уміння ухвалювати рішення; уміння ставити мету, планувати діяльність;

- *особисті якості*: креативне й критичне мислення; етичність, чесність, терпіння, повага до оточуючих.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. ЕКСКУРСОЛОГІЯ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНА НАУКА

Тема 1. Екскурсологія як наука (ЗК7, СК1, РН1)

Поняття та завдання екскурсології. Предмет дослідження екскурсології. Екскурсійний метод. Методологія та методика екскурсійної справи. Історія розвитку екскурсології.

Тема 2. Зв'язок екскурсології з іншими науками (ЗК7, СК1, СК2, РН10, РН14)

Дидактичні принципи екскурсійного процесу: науковість, доступність, системність, переконливість. Педагогічні завдання екскурсії та педагогічна техніка екскурсовода. Психологічні особливості екскурсії. Пізнавальний, емоційний та вольовий процеси пізнання екскурсійного матеріалу. Екскурсія як інформаційний процес. Дотримання законів логіки в екскурсійній діяльності.

Тема 3. Екскурсійний метод пізнання (ЗК5, ЗК7, СК2 РН1, РН14)

Методи пізнання та їх використання в екскурсійному процесі. Вимоги до екскурсійного методу. Діалектичні, формально-логічні, конкретно-історичні та

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 6

часткові методи в екскурсології. Предметність та речова доказовість (наочність) екскурсійного методу. Поєднання в екскурсійному методі методів навчання та виховання. Локальний та моторний принципи екскурсійної методики. Способи та прийоми повідомлення знань в екскурсії. Комплексний характер екскурсійного методу.

Тема 4. Екскурсія як педагогічний процес (ЗК5, ЗК7, СК1, СК2 РН1, РН8)

Виховний вплив екскурсовода на екскурсантів. Культурно-просвітницькі аспекти екскурсійної роботи. Виховне значення тематичних екскурсій. Особливості поєднання у екскурсії завдань навчання і виховання.

Педагогічні рівні переходу від прямого дедуктивною до ймовірного пояснення. Осмислення екскурсійної інформації. Використання екскурсоводом методів переконання, приучення, вимагання та заохочення. Виховання у екскурсантів навичок самостійного дослідження об'єктів. Дидактичне та виховне завдання екскурсовода. Конструктивний, організаторський, комунікативний та пізнавальний компоненти екскурсійної діяльності. Післяекскурсійна робота екскурсовода. Педагогічна техніка та її елементи.

Змістовий модуль 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 5. Психологія екскурсійної діяльності (ЗК5, ЗК7, СК1, СК2, РН1, РН10, РН14)

Екскурсія як процес пізнання. Механізми сприйняття інформації. Пізнавальні, емоційні та вольові процеси сприйняття екскурсійного матеріалу. Поєднання чуттєвого та логічного методів пізнання в процесі екскурсії. Уявлення, судження та умовиводи як складові процесу мислення екскурсантів. Асоціації в екскурсіях. Словесні, наочні та практичні методи роботи екскурсовода з екскурсантами. Правила екскурсійного спілкування

Психоемоційний контакт між екскурсоводом та групою, методи його встановлення та підтримки. Активність екскурсантів як показник ефективності екскурсії. Зацікавленість та її прояви. Особливості сприйняття інформації. Дедуктивний та індуктивний методи пізнання в екскурсіях. Види пам'яті. Привертання, концентрація та переведення уваги. Втрата і деконцентрація уваги та способи їх подолання.

Тема 6. Логіка в екскурсії (ЗК3, ЗК5, ЗК7, СК1, СК2, РН1, РН10, РН14)

Вимоги логіки до змісту та способу подання екскурсійного матеріалу. Логічна форма екскурсії. Закони логіки, які необхідно враховувати під час підготовки екскурсії: закон тотожності, закон протиріччя, закон виключеного третього, закон достатньої підстави. Логічні проблеми в екскурсії та можливості

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 7

їх усунення. Умовивід як логічна форма отримання знань екскурсантами. Ступені умовиводу посилення, висновок, нове судження. Логічні переходи в екскурсіях. Підпорядковані, тотожні, протилежні, співвідносні та співпорядковані логічні переходи.

Тема 7. Шляхи удосконалення екскурсійної методики (ЗК3, ЗК5, ЗК7, СК1, СК2, РН1, РН8, РН10, РН14)

Загальна та часткова екскурсійна методики. Структура методики екскурсійної роботи. Методика екскурсійного показу та методика екскурсійної розповіді. Особливості екскурсійної методики у різних видах екскурсій. Вимоги екскурсійної методики. Забезпечення безперервності екскурсії як процесу засвоєння знань. Варіанти поєднання показу та розповіді в екскурсії.

Використання пауз. Напрями підвищення якості методичної роботи в екскурсійних установах. Науково-методична література.

Тема 8. Особиста майстерність екскурсовода (ЗК3, ЗК5, ЗК7, СК1, СК2, РН1, РН8, РН10, РН14)

Виникнення професії «екскурсовод»: вітчизняний та закордонний досвід. Вимоги до екскурсовода. Престиж професії. Особистість екскурсовода. Активна життєва позиція. Конструктивні, організаторські, комунікативні та аналітичні здібності екскурсовода. Тенденційність в роботі екскурсовода. Роль темпераменту екскурсовода у проведенні екскурсії. Авторитет та індивідуальність екскурсовода. Моральні якості. Самооцінка.

Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода (ЗК3, ЗК5, ЗК7, СК1, СК2, РН1, РН8, РН10, РН14)

Професійна майстерність екскурсовода. Знання та уміння. Ерудиція екскурсовода. Фактори, що впливають на екскурсійну майстерність. Інтуїція екскурсовода. Шляхи підвищення екскурсійної майстерності. Професійні вміння та навички екскурсовода. Система навчальних вправ. Домашні завдання. Мова екскурсовода. Екскурсовод як інформатор, коментатор, співрозмовник, порадник, емоційний лідер. Форми ораторського мистецтва екскурсовода. Зовнішня та внутрішня мова екскурсовода. Прихований діалог. Стиль та культура мови. Мовний етикет. Темп та ритм мови. Логічні наголоси. Невербальні засоби спілкування. Класифікація жестів, що використовуються в екскурсійному показі. Вказівні, просторові, реконструктивні, спонукальні, емоційні жести. Міміка та поза екскурсовода. Екскурсійний етикет.

Тема 10. Праксеологічний аспект екскурсійної справи (ЗК3, ЗК5, ЗК7, СК1, СК2, РН1, РН8, РН10, РН14)

Праксеологічний аспект екскурсійної справи. Створення та впровадження спеціалізованих культурологічних екскурсійних програм. Гуманістичне

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк_25 / 8

спрямуванням екскурсійної справи. Роль екскурсій у формуванні культури міжлюдських відносин, які є багатоплановими і формуються на основі суспільних цінностей. Культурологічні екскурсійні програми та можливість глибокого філософського пізнання світу.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	лекції	практичні	самостійна робота	усього	лекції	практичні	самостійна робота
Модуль 1								
Змістовий модуль 1. Екскурсіологія як соціогуманітарна наука								
Тема 1. Екскурсіологія як наука	10	2	2	6	-	-	-	-
Тема 2. Зв'язок екскурсіології з іншими науками	12	2	2	8	-	-	-	-
Тема 3. Екскурсійний метод пізнання	12	4	2	6	-	-	-	-
Тема 4. Екскурсія як педагогічний процес	13	4	1	8	-	-	-	-
Модульний контроль 1	1	-	1	-	-	-	-	-
Разом за змістовий модуль 1	48	12	8	28	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Теоретико-методичні аспекти організації екскурсійної діяльності								
Тема 5. Психологія екскурсійної діяльності	16	2	4	10	-	-	-	-
Тема 6. Логіка в екскурсії	16	4	4	8	-	-	-	-
Тема 7. Шляхи удосконалення екскурсійної методики	20	4	4	12	-	-	-	-
Тема 8. Особиста майстерність екскурсовода	16	4	4	8	-	-	-	-
Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода	18	4	4	10	-	-	-	-
Тема 10. Праксеологічний аспект екскурсійної справи	15	2	3	10	-	-	-	-
Модульний контроль 2	1	-	1	-	-	-	-	-
Разом за змістовий модуль 2	102	20	24	58	-	-	-	-
ВСЬОГО	150	32	32	86	-	-	-	-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 9

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
Модуль 1		
Змістовий модуль 1. Екскурсологія як соціогуманітарна наука		
1	Тема 1. Екскурсологія як наука	2
2	Тема 2. Зв'язок екскурсології з іншими науками	2
3	Тема 3. Екскурсійний метод пізнання	2
4	Тема 4. Екскурсія як педагогічний процес	1
	Модульний контроль	1
Змістовий модуль 2. Теоретико-методичні аспекти організації екскурсійної діяльності		
5	Тема 5. Психологія екскурсійної діяльності	4
6	Тема 6. Логіка в екскурсії	4
7	Тема 7. Шляхи удосконалення екскурсійної методики	4
8	Тема 8. Особиста майстерність екскурсовода	4
9	Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода	4
10	Тема 10. Праксеологічний аспект екскурсійної справи	3
	Модульний контроль	1
РАЗОМ		32

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
Модуль 1		
Змістовий модуль 1. Екскурсологія як соціогуманітарна наука		
1	Тема 1. Екскурсологія як наука Причини створення науки «екскурсологія». Дидактичні принципи екскурсійного процесу. Історія розвитку екскурсології.	6
2	Тема 2. Зв'язок екскурсології з іншими науками Психологічні особливості екскурсії. Вимоги до екскурсійного методу. Особливості поєднання в екскурсії завдань навчання і виховання. Педагогічна техніка та її елементи. Правила екскурсійного спілкування.	8
3	Тема 3. Екскурсійний метод пізнання Екскурсія як процес пізнання. Асоціації в екскурсіях. Логічна форма екскурсії. Логічні переходи в екскурсіях. Використання пауз. Варіанти поєднання показу та розповіді в екскурсії. Вимоги екскурсійної методики.	7

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 10

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
4	Тема 4. Експурсія як педагогічний процес Виховне значення тематичних експурсій. Особливості поєднання у експурсії завдань навчання і виховання. Використання експурсоводом методів переконання, приучення, вимагання та заохочення. Виховання у експурсантів навичок самостійного дослідження об'єктів. Післяекспурсійна робота експурсовода. Педагогічна техніка та її елементи.	8
Змістовий модуль 2. Теоретико-методичні аспекти організації експурсійної діяльності		
5	Тема 5. Психологія експурсійної діяльності Психоемоційний контакт між експурсоводом та групою, методи його встановлення та підтримки. Зацікавленість та її прояви. Особливості сприйняття інформації. Види пам'яті. Привертання, концентрація та переведення уваги. Втрата і деконцентрація уваги та способи їх подолання.	10
6	Тема 6. Логіка в експурсії Умовивід як логічна форма отримання знань експурсантами. Ступені умовиводу посилення, висновки, нове судження. Логічні переходи в експурсіях. Підпорядковані, тотожні, протилежні, співвідносні та співпорядковані логічні переходи.	8
7	Тема 7. Шляхи удосконалення експурсійної методики Використання пауз. Напрями підвищення якості методичної роботи в експурсійних установах. Науково-методична література. Вимоги до експурсовода. Активна життєва позиція. Інтуїція експурсовода. Мова експурсовода та мовний етикет. Невербальні засоби спілкування.	12
8	Тема 8. Особиста майстерність експурсовода Тенденційність в роботі експурсовода. Роль темпераменту експурсовода у проведенні експурсії. Авторитет та індивідуальність експурсовода. Моральні якості. Самооцінка	8
9	Тема 9. Професійна майстерність експурсовода Темп та ритм мови. Логічні наголоси. Невербальні засоби спілкування. Класифікація жестів, що використовуються в експурсійному показі. Вказівні, просторові, реконструктивні, спонукальні, емоційні жести. Міміка та поза експурсовода. Експурсійний етикет. Міміка та поза експурсовода. Класифікація жестів, які використовуються в експурсійному показі. Роль темпераменту експурсовода у проведенні експурсії. Ерудиція експурсовода.	10
10	Тема 10. Праксеологічний аспект експурсійної справи Роль експурсій у формуванні культури міжлюдських відносин, які є багатоплановими і формуються на основі суспільних цінностей. Культурологічні експурсійні програми та можливість глибокого філософського пізнання світу.	10
РАЗОМ		86

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 11

7. Індивідуальні самостійні завдання

Індивідуальне завдання передбачає підготовку студентом з курсу «Екскурсологія» власного екскурсійного продукту з оформленням відповідної документації:

1. Список літератури за темою екскурсії.
2. Картки (паспорта) об'єктів, включених у маршрут.
3. Контрольний текст екскурсії.
4. Індивідуальні тексти екскурсоводів.
5. Схема (карта) маршруту.
6. «Портфель екскурсовода».
7. Технологічна карта екскурсії.
8. Матеріали екскурсії.

З метою ефективної розробки екскурсії рекомендується дотримувати наступного алгоритму дій:

Крок 1. Визначення мети й завдань екскурсії

Приклад формулювання мети екскурсії: виховання любові й поваги до своєї малої батьківщини; естетичне виховання; розширення кругозору; одержання додаткових знань по конкретних галузях науки або окремих темах; знайомство з історією й сучасністю міста та ін.

Завдання екскурсії – досягти цілей шляхом розкриття її теми.

Крок 2. Вибір теми

Вибір теми залежить від потенційного попиту, конкретного замовлення або цілеспрямованого створення певної тематики екскурсій. Кожна екскурсія повинна мати свою чітко визначену тему. Тема є стрижнем, що поєднує окремі об'єкти й підтеми екскурсії в єдине ціле. Відбір об'єктів при створенні екскурсії учасники творчої групи ведуть, постійно звіряючи свої матеріали з темою. Однак мало відібрати об'єкт за темою, треба знайти конкретний матеріал, на якому ця тема буде розкрита з найбільшою повнотою й переконливістю. Після визначення теми обирають назву екскурсії.

Крок 3. Відбір літератури й складання бібліографії

У ході розробки екскурсії складається список книг, брошур, статей, опублікованих у газетах і журналах, що розкривають тему. Призначення списку – визначити межі майбутньої роботи з вивчення літературних джерел, надати допомогу екскурсоводам у використанні необхідного фактичного й теоретичного матеріалу при підготовці тексту. Перелік літератури розмножується в декількох екземплярах для зручності в роботі групи. При великій кількості літературних джерел список може бути розділений на дві частини: «Основна література» і «Додаткова література».

Крок 4. Визначення інших джерел екскурсійного матеріалу

Крім публікацій у пресі можуть бути використані інші джерела. Автори

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 12

екскурсії складають їх перелік, в який входять державні архіви, музеї, хронікально-документальні й науково-популярні кінофільми, відео матеріали, перелік електронних і інтерактивних інформаційних ресурсів, де містяться матеріали за темою екскурсії. Як джерело також можуть бути використані спогади учасників і очевидців історичних подій.

Крок 5. Відбір і вивчення екскурсійних об'єктів

Правильний відбір об'єктів, їхня кількість, послідовність показу безпосередньо впливають на якість екскурсії.

В якості екскурсійних об'єктів можуть виступати:

- пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями (наприклад, Поле Полтавської битви);
- будівлі й споруди, меморіальні пам'ятники, пов'язані з життям і діяльністю видатних особистостей, шедеври архітектури й містобудування, житлові й суспільні будівлі, будівлі промислових підприємств, інженерні споруди, будівлі культурного, культового призначення, фортифікаційні споруди та інші будівлі;
- природні об'єкти – ліси, гаї, парки, ріки, озера, ставки, заповідники, заказники, національні природні парки, парки пам'ятники садово-паркового мистецтва, а також окремі дерева, реліктові рослини й ін.;
- експозиції музеїв, картинних галерей, постійних і тимчасових виставок;
- пам'ятники археології – городища, древні стоянки, поселення, кургани з похованнями, земляні вали, дороги, святилища, та ін.;
- пам'ятники мистецтва – витвори образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, скульптура й твори інших видів мистецтва.

Правильний відбір об'єктів забезпечить зорову основу сприйняття екскурсійного матеріалу й глибоке розкриття теми. Варто так організувати цю справу, щоб одні й ті самі об'єкти не кочували з екскурсії в екскурсію. По можливості в кожній темі повинні бути «свої» об'єкти. Розмаїтість об'єктів дасть можливість забезпечити правильне чергування вражень в екскурсантів, дозволяє зберегти елемент новизни при відвідуванні різних екскурсій одного екскурсійного підприємства.

Якщо неможливо виключити той або інший об'єкт із передбачуваного маршруту через його унікальність, які показуються в ряді екскурсій (оглядовій, історичній, архітектурній), то такий об'єкт повинен бути розкритий особливо.

У практиці підготовки екскурсій вироблена певна методика оцінки екскурсійних об'єктів. Застосування цієї методики особливо важливо в тих випадках, коли творці нової екскурсії, зустрічаючись на маршруті з декількома об'єктами, подібними за змістом, можуть обирати ті з них, які найцікавіші для даної теми

Для оцінки об'єктів, які включаються в екскурсію, рекомендується використовувати наступні критерії:

- Пізнавальна цінність – життям і творчістю відомого діяча науки або

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 13

культури, художня цінність пам'ятника, можливість використання в естетичному вихованні учасників екскурсії.

- Популярність об'єкта, його відомість серед широких верств населення.
- Незвичайність (екзотичність) об'єкта. Мається на увазі особливість, неповторність об'єкта (наприклад, суцільнозварний міст Е.О. Патона через Дніпро в Києві). Незвичайність об'єкта може бути також пов'язана з якоюсь історичною подією, що відбулося в даній будівлі, на певному місці, або з легендою.
- Зовнішня виразність об'єкта, тобто його взаємодія із навколишнім середовищем – будівлями, спорудами, природою. Перевага віддається тому об'єкту, який найкраще вписується в місцевість, гармоніює з іншими об'єктами, з ландшафтом.
- Збереженість об'єкта. Робиться оцінка стану об'єкта в конкретний момент, і відповідно визначається можливість його показу екскурсантам.
- Місцезнаходження об'єкта. При відборі об'єктів повинні враховуватися відстань до пам'ятника, зручність під'їзду до нього, придатність дороги для автотранспорту, можливість підвозу до об'єкта екскурсантів, природна обстановка, що оточує даний об'єкт, наявність місця, придатного для розташування групи з метою спостереження.
- Тимчасове обмеження показу об'єкта (за часом доби, по днях, місяцях і сезонах) – це коли відвідування й огляд об'єкта неможливі через погану видимість, сезонність, графік роботи.

Екскурсія не повинна бути перевантажена великою кількістю об'єктів, тому що це збільшує її тривалість і викликає стомлюваність екскурсантів, а увага й інтерес при цьому слабшають. Оптимальна тривалість міської екскурсії становить 2-4 академічних години при цьому екскурсанти з інтересом сприймають не більше 15-20 екскурсійних об'єктів.

В екскурсію можуть входити об'єкти як однієї групи (наприклад, пам'ятники архітектури) так і декількох груп (пам'ятні місця, історичні пам'ятники, житлові будівлі, природні об'єкти). Набір об'єктів залежить від теми екскурсії, її змісту, складу екскурсійної групи. Неправильно, наприклад, коли вся оглядова екскурсія побудована винятково на показі скульптурних пам'ятників і монументів. Варто уникати одноманітності побудови зорового ряду. Зорові враження екскурсантів будуть неповними, якщо в маршрут поряд з пам'ятниками й монументами не буде введений показ окремих об'єктів природи, визначних місць та ін.

Всі об'єкти, залежно від своєї ролі в екскурсії, розподіляються на основні й додаткові. Основні об'єкти піддаються більш глибокому аналізу, на них розкриваються підтеми екскурсії. Показ додаткових об'єктів, як правило, здійснюється при переїздах (переходах) екскурсійної групи.

Відбір об'єктів закінчується складанням картки на кожний з них. До картки обов'язково прикріплюються фотографії об'єкта в його нинішньому й колишньому видах.

Картка виготовляється на твердому картоні у вигляді наступної таблиці:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк. 25 / 14

КАРТКА ОБ'ЄКТА №

1) найменування об'єкта (первісне й сучасне), а також назва, під якою пам'ятник відомий серед місцевих жителів	
2) історична подія, з якою пов'язаний об'єкт, дата події	
3) місцезнаходження об'єкта, його поштова адреса, під'їзд і підхід до нього	
4) опис об'єкта (автор, дата спорудження, з яких матеріалів виготовлений, текст меморіального напису, особливості);	
5) джерело відомостей про пам'ятник (література, де описаний об'єкт і події, пов'язані з ним, архівні дані, усні перекази);	
6) Збереженість об'єкта (стан об'єкта й прилеглої території, дата останнього ремонту, реставрації);	
7) в яких екскурсіях пам'ятник використовується;	
9) дата складання картки, прізвище й посада укладача;	
10) додаткові дані (при необхідності)	

Крок 6. Складання маршруту екскурсії

Маршрут екскурсії є найбільш зручним шляхом проходження екскурсійної групи, що сприяє розкриттю теми. Одне із завдань маршруту – сприяти найбільш повному розкриттю теми.

Розробка маршруту – складна багатоступінчаста процедура, що вимагає досить високої кваліфікації і є одним з основних елементів технології створення нової екскурсії. При розробці автобусного маршруту слід керуватися «Правилами дорожнього руху», «Правилами перевезення пасажирів» та ін.

Основні вимоги, які повинні бути враховані укладачами маршруту – організація показу об'єктів у логічній послідовності й забезпечення зорової основи для розкриття теми.

У практиці екскурсійних установ існують три варіанти побудови маршрутів:

- хронологічний (наприклад, екскурсії, присвячені життю й діяльності видатних людей);
- тематичний (екскурсії, пов'язані з розкриттям певної теми в житті міста, наприклад, «Храми Житомира»);
- тематико-хронологічний (всі оглядові міські екскурсії).

Вимоги до екскурсійного маршруту:

1. Показ об'єктів варто проводити, не допускаючи непотрібних повторних проїздів по одній і тій самій ділянці маршруту (вулиці, площі, мосту, шосе), тобто так званих «петель»;

2. Наявність доступності об'єкта (площадки для його огляду й упоряджених зупинок, у тому числі санітарних, і місць паркування транспортних засобів);

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 15

3. Переїзд або перехід між об'єктами не повинен займати більше 10-15 хвилин, щоб не було занадто тривалих пауз у показі й розповіді.

Рекомендується до моменту проведення екскурсії мати кілька варіантів руху групи. Необхідність зміни маршруту в ряді випадків викликається транспортними «пробками», ремонтними роботами на міських магістралях. Все це повинне бути враховане при створенні різних варіантів маршруту.

Розробка автобусного маршруту завершується узгодженням і затвердженням паспорта й схеми маршруту, розрахунку кілометражу й часу використання автотранспорту.

Крок 7. Об'їзд (обхід) маршруту

Об'їзд (обхід) маршруту є одним з важливих етапів розробки нової екскурсії. При організації об'їзду (обходу) маршруту вирішуються наступні завдання:

- 1) ознайомитися із плануванням траси, вулицями, площами, по яких прокладено маршрут;
- 2) уточнити місце, де розташовані об'єкти, а також місце передбачуваної зупинки екскурсійного автобуса або пішохідної групи;
- 3) освоїти під'їзд на автобусі до об'єктів або місць стоянок;
- 4) провести хронометраж часу, необхідного для показу об'єктів, їхньої словесної характеристики й пересування автобуса (пішохідної групи), а також уточнити тривалість екскурсії в цілому;
- 5) перевірити доцільність використання намічених об'єктів показу;
- 6) вибрати кращі точки для показу об'єктів і варіанти розташування екскурсійної групи;
- 7) вибрати методику ознайомлення з об'єктом;
- 8) з метою безпеки пересування туристів по маршруту виявити потенційно небезпечні місця й вжити заходів.

Крок 8. Підготовка контрольного тексту екскурсії

Текст екскурсії є матеріалом, необхідним для повного розкриття всіх підтем, що входять до екскурсії. Текст покликаний забезпечити тематичну спрямованість розповіді екскурсовода на факти й події, яким присвячена екскурсія, в ньому дається об'єктивна оцінка показуваних об'єктів.

Вимоги до тексту: стислість, чіткість формулювань, необхідна кількість фактичного матеріалу, наявність інформації з теми, повне розкриття теми, літературна мова.

Види текстів: контрольний і індивідуальний.

Контрольний текст – ретельно підібраний і вивірений по джерелах матеріал, який є основою для всіх екскурсій за даною темою. У більшості випадків містить хронологічний виклад матеріалу й не відбиває структури екскурсії, не будується в маршрутній послідовності з розподілом матеріалу, що викладається, по зупинках, де відбувається аналіз екскурсійних об'єктів.

Контрольний текст екскурсії складається творчою групою. Використовуючи положення й висновки, які містяться в контрольному тексті, екскурсовод буде

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк. 25 / 16

свій індивідуальний текст.

Крім матеріалів для розповіді екскурсовода в контрольний текст включають матеріали, які повинні скласти зміст вступного слова й висновку екскурсії, а також логічних переходів. Він повинен бути зручний для користування. Цитати, цифри й приклади супроводжуються посиланнями на джерела.

Крок 9. Комплектування «портфеля екскурсовода»

«Портфель екскурсовода» – умовне найменування комплекту наочних матеріалів, використовуваних у ході проведення екскурсії. Ці матеріали звичайно містяться в папці або невеликому портфелі.

Завдання «портфеля екскурсовода»:

- відновити відсутні ланки при показі (об'єкт не зберігся до наших днів, дати уявлення про первісний вид об'єкта, показати перспективу в майбутньому).
- дати зорове уявлення про об'єкт (рослини, мінерали, механізми шляхом показу справжніх зразків, їхніх фотографій, макетів).

У «портфель екскурсовода» включаються фотографії, географічні карти, схеми, креслення, малюнки, зразки продукції, копії справжніх документів, рукописів, літературних творів, макети, муляжі й ін.

Наочні експонати «портфеля екскурсовода» повинні бути зручні для використання. До кожного експоната, включеного в «портфель», прикладається картка з поясненнями або довідковим матеріалом. Іноді пояснення приклеюються зі зворотної сторони експоната.

Крок 10. Визначення методичних прийомів проведення екскурсії

Успіх проведення екскурсії перебуває в прямої залежності від використаних у ній методичних прийомів показу й розповіді. Вибір того або іншого методичного прийому диктується завданнями, поставленими перед екскурсією, інформаційною насиченістю конкретного об'єкта.

Робота творчої групи на цьому етапі складається з декількох частин:

а) відбору найбільш ефективних методичних прийомів для висвітлення підтем, методичних прийомів, які рекомендуються залежно від екскурсійної аудиторії (дорослі, діти), часу проведення екскурсії (зима, літо, день, вечір), особливостей показу;

б) визначення прийомів збереження уваги екскурсантів і активізації процесу сприйняття екскурсійного матеріалу;

в) вироблення рекомендацій з використання виразних засобів у мові екскурсовода.

Крок 11. Визначення техніки ведення екскурсії

Техніка ведення екскурсії поєднує всі організаційні питання екскурсійного процесу.

В основному формуються вказівки щодо:

- місць зупинок транспорту й виходам для огляду об'єктів;
- пересування між об'єктами, його швидкості;
- демонстрації матеріалів «портфеля екскурсовода»;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 17

- використання пауз;
- дотримання часу, відведеного на висвітлення підтем;
- організацію відповідей на питання екскурсантів;
- про порядок дотримання елементів ритуалу
- місця екскурсовода при показі об'єктів і при пересуванні групи.

Крок 12. Складання методичної розробки

Методична розробка – документ, що визначає, як провести дану екскурсію, як краще організувати показ пам'ятників, яку методику й техніку ведення варто застосувати, щоб екскурсія пройшла ефективно. Вона дисциплінує екскурсовода й повинна: підказати екскурсоводові шляхи для розкриття теми; озброїти його найбільш ефективними методичними прийомами показу й розповіді; містити чіткі рекомендації з питань організації екскурсії; враховувати інтереси певної групи екскурсантів (Методична розробка складається на кожен тему екскурсії, в тому числі й при диференційованому підході до підготовки й проведення екскурсії. У варіантах методичної розробки знаходять висвітлення вікові, професійні й інші інтереси екскурсантів, особливості методики їх проведення); з'єднати показ і розповідь у єдине ціле.

Методична розробка оформлюється таким чином:

На титульному аркуші розташовують дані: найменування екскурсійної установи, назва теми екскурсії, вид екскурсії, довжина маршруту, тривалість в академічних годинах, прізвища й посади укладачів, дата затвердження екскурсії керівником екскурсійної установи (печатка і підпис);

На наступній сторінці викладають мету й завдання екскурсії, схему маршруту із вказівкою об'єктів і зупинок під час екскурсії. Список підтем.

Текст вступу, основної частини і висновків. Технологічна карта Матеріали «портфеля екскурсовода», які супроводжуються списком із порядковими номерами і назвами експонатів.

Картки об'єктів.

Список використаних джерел.

Ефективність методичної розробки залежить від правильного, точного та змістовного заповнення всіх граф технологічної карти екскурсії. Розмір технологічної карти – 6-12 сторінок машинописного тексту (обсяг документа залежить від кількості екскурсійних об'єктів, числа підтем, тривалості екскурсії за часом і довжиною маршруту).

Крок 13. Складання індивідуального тексту

Основою розповіді екскурсовода є індивідуальний текст. Такий текст необхідно скласти самостійно, спираючись на контрольний текст.

За своїм змістом обидва тексти (контрольний і індивідуальний) збігаються. А це означає, що при наявності правильно складеного контрольного тексту у всіх екскурсоводів, які освоїли дану тему, екскурсії бувають «стандартні». Вони однакові за своїм змістом, збігаються в оцінках історичних подій і фактів, у висновках, які роблять по окремих підтемах і по темі в цілому. Природно, що

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк. 25 / 18

всі екскурсоводи, перебуваючи біля одного об'єкта, будуть говорити те саме. Проводячи аналіз того самого зорового об'єкта, екскурсоводи показують і розповідають те саме. У цьому сенс контрольного тексту як еталона.

Основна відмінність індивідуального тексту від контрольного полягає в тому, що він відбиває структуру екскурсії й побудований у повній відповідності з методичною розробкою екскурсії. Матеріал розміщується в тій послідовності, в якій показуються об'єкти, і має чіткий розподіл на частини. Кожна з них присвячується окремі підтемі. Складений відповідно до цих вимог індивідуальний текст являє собою готову для «використання» розповідь. **Індивідуальний текст** містить повний виклад того, що варто розповісти на екскурсії. Не допускається також згадування фактів без їхнього датування, посилань на джерела. У той же час текст цього виду відбиває особливості мови «виконавця», відрізняється ступенем емоційності, використанням різних прийомів показу й розповіді, те саме положення може бути розкрито на різних прикладах.

Прагнення до жвавості подачі матеріалу на екскурсії не повинне вести до спроб розважати екскурсантів. При вирішенні питання про сполучення на екскурсії елементів пізнавальних і розважальних справа повинна бути вирішена за формулою: максимум пізнавального мінімум розважального.

В екскурсіях можуть бути використані тільки легенди.

Текст слід писати від першої особи, й виражаючи свою індивідуальність.

Крок 14. Прийом (здача) екскурсії

При позитивній оцінці контрольного тексту й методичної розробки екскурсії, а також при наявності укомплектованого «портфеля екскурсовода» і карти-схеми маршруту призначається дата прийому (здачі) нової екскурсії. Здача екскурсії поручається керівникові творчої групи. У разі його відсутності через хворобу або з інших поважних причин екскурсію здає один із членів творчої групи. У прийомі (здачі) екскурсії беруть участь керівники екскурсійної установи, методичні працівники, члени творчої групи й методичної секції, де готувалася екскурсія, а також керівники інших секцій.

Прийом (здача) екскурсії має діловий характер, проводиться у формі творчої дискусії, обміну думками, виявлення недоліків. Учасники прийому екскурсії повинні бути попередньо ознайомлені з усіма необхідними документами екскурсії.

Прийом також може проходити у вигляді проведення пробної екскурсії.

Етап 15. Затвердження екскурсії.

8. Методи навчання

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються методи навчання, що сприяють досягненню відповідних програмних результатів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 19

Результат навчання	Методи навчання
РН 1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань. РН 8. Управляти процесами в суб'єктах індустрії туризму та рекреації на різних ієрархічних рівнях, які є складними, непередбачуваними і потребують нових стратегічних підходів. РН 10. Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування. РН 14. Застосовувати сучасні теоретичні підходи до організації екскурсійного процесу, розробки та впровадження інноваційного екскурсійного продукту в туристичних дестинаціях, як важливої складової сфери туризму та рекреації.	– Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (спостереження, демонстрація, ілюстрація) – Практичні методи (виконання різних видів вправ, практичних завдань) – Дискусійний метод – Метод активного навчання (мозковий штурм, командна робота) – Ситуаційний метод – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, вирішення задач, підготовка доповідей, написання тез, наукових статей, тощо)

9. Методи контролю

Перевірка досягнення програмних результатів навчання здійснюється з використанням наступних методів.

Результат навчання	Методи контролю
РН 1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань. РН 8. Управляти процесами в суб'єктах індустрії туризму та рекреації на різних ієрархічних	– Усне опитування, участь у дискусії, відповіді на проблемні запитання – Перевірка виконання практичних завдань. – Експрес-тестування – Перевірка виконання та захист індивідуальних завдань – Самооцінювання та взаємооцінювання – Перевірка виконання завдань

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 20

Результат навчання	Методи контролю
рівнях, які є складними, непередбачуваними і потребують нових стратегічних підходів. РН 10. Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування. РН 14. Застосовувати сучасні теоретичні підходи до організації екскурсійного процесу, розробки та впровадження інноваційного екскурсійного продукту в туристичних дестинаціях, як важливої складової сфери туризму та рекреації.	модульного контролю – Екзамен

10. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Державному університеті «Житомирська політехніка» та розподілу балів, що наведений нижче.

Система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни включає поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня засвоєння знань, формування умінь і навичок здобувачів вищої освіти впродовж вивчення ними матеріалу модуля (змістових модулів) навчальної дисципліни. Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять.

Модульний контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за модуль (змістові модулі) навчальної дисципліни. Модульний контроль проводиться під час навчального заняття після завершення вивчення матеріалу модуля (змістових модулів) навчальної дисципліни. Модульний контроль здійснюється у формі тестування.

Підсумковий контроль проводиться для підсумкового оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль здійснюється після завершення вивчення навчальної дисципліни або наприкінці семестру. Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Процедура складання екзамену визначена у Положенні про організацію освітнього процесу у Державному університеті «Житомирська політехніка».

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 21

Розподіл балів з навчальної дисципліни

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр
	денна форма
Виконання завдань поточного контролю	60
Виконання завдань модульного контролю	40
Підсумкова семестрова оцінка	100

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр
	денна форма
Виконання завдань під час навчальних занять ¹	48
Виконання та захист індивідуальних самостійних завдань	12
Виконання науково-дослідної роботи та інших видів робіт (додаткові – заохочувальні бали):	20
Перемога (участь) у студентських предметних олімпіадах, Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, міжнародних конкурсах за фахом	10 (5)
Підготовка наукових статей	10
Підготовка (презентація) тез доповідей наукових конференцій	5 (10)
Участь у засіданнях наукового гуртка	5
Участь у вебінарах, семінарах, зустрічах із фахівцями сфери та стейкхолдерами	5
Разом за виконання завдань поточного контролю	60

Розподіл балів за виконання завдань під час навчальних занять

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр
	денна форма
Відповіді (виступи) на заняттях	10
Участь у дискусії	5
Виконання тестових завдань	15
Виконання та захист практичних завдань	18
Разом за виконання завдань під час навчальних занять	48

З метою застосування цілих чисел для оцінювання активностей здобувачів вищої освіти під час навчальних занять протягом семестру використовується 100-бальна шкала оцінювання кожного окремо виду робіт. Розрахунок набраних здобувачем вищої освіти балів за виконання завдань під час навчальних занять за семестр проводиться за формулою:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк. 25 / 22

$$P_{НЗ} = (P_{В100} \times ВК_{В} + P_{Уд100} \times ВК_{Уд} + P_{...} \times ВК_{...}) \times К_{НЗ}, \quad (1)$$

де $P_{НЗ}$ – кількість набраних здобувачем вищої освіти балів за виконання завдань під час навчальних занять за семестр;

$P_{В100}$, $P_{Уд100}$, $P_{...}$ – кількість набраних здобувачем вищої освіти балів за семестр відповідно за відповіді (виступи) на заняттях, за участь у дискусії, за виконання іншого виду робіт, визначеного викладачем (кожний окремо вид робіт на навчальних заняттях оцінюється за 100-бальною шкалою);

$ВК_{В}$, $ВК_{Уд}$, $ВК_{...}$ – вагові коефіцієнти відповідно за відповіді (виступи) на заняттях, за участь у дискусії, за виконання іншого виду робіт, визначеного викладачем. Значення вагових коефіцієнтів розраховуються шляхом ділення кількості балів, які встановлені за виконання окремого виду робіт під час навчальних занять, на сумарну кількість балів за виконання цих робіт (дані для розрахунку вагових коефіцієнтів наведено в табл. «Розподіл балів за виконання завдань під час навчальних занять»);

$К_{НЗ}$ – коригувальний коефіцієнт, який визначається шляхом ділення кількості балів, що встановлені за виконання завдань під час навчальних занять, на 100 балів.

Розподіл балів за виконання завдань модульного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр
	денна форма
Виконання завдань модульного контролю	40
Разом за виконання завдань модульного контролю	40

Якщо здобувач вищої освіти виконав завдання модульного контролю і з урахуванням отриманих балів за поточний контроль набрав у сумі 60 балів або більше, він може погодити дану оцінку в електронному кабінеті і вона стане семестровою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни.

Якщо здобувач вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни набрав 60 балів або більше і бажає покращити свій результат успішності, він проходить процедуру підсумкового контролю у формі екзамену. За складання екзамену здобувач вищої освіти може набрати 40 балів. Набрані бали за виконання завдань підсумкового контролю у формі екзамену, а також бали за поточний контроль сумуються і формується семестрова оцінка з навчальної дисципліни. Бали, які здобувач вищої освіти набрав за виконання завдань модульного контролю, при цьому не враховуються під час розрахунку семестрової оцінки з навчальної дисципліни.

Здобувач вищої освіти допускається до процедури підсумкового контролю у формі екзамену, якщо за виконання завдань поточного контролю набрав 20 балів або більше.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 23

Якщо здобувач вищої освіти за результатами поточного контролю набрав 15–19 балів, він отримує право за власною заявою повторно опанувати окремі теми (змістові модулі) навчальної дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми. Повторне вивчення окремих складових навчальної дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми, здійснюється у вільний від занять здобувача вищої освіти час.

Якщо здобувач вищої освіти за результатами поточного контролю набрав від 0 до 14 балів (включно), він вважається таким, що не виконав вимоги робочої програми навчальної дисципліни та має академічну заборгованість. Здобувач вищої освіти отримує право за власною заявою повторно опанувати навчальну дисципліну у наступному семестрі понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми.

Процедура надання додаткових освітніх послуг здобувачу вищої освіти з метою повторного вивчення навчальної дисципліни чи її окремих складових частин визначена у Положенні про надання додаткових освітніх послуг здобувачам вищої освіти в Державному університеті «Житомирська політехніка».

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках окремих тем навчальної дисципліни, здійснюється викладачем за зверненням здобувача вищої освіти та представленням документів, які підтверджують результати навчання (сертифікати, свідоцтва, скріншоти тощо). Рішення про визнання та оцінка за відповідну частину освітнього компонента приймається викладачем за результатами співбесіди зі здобувачем вищої освіти.

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках цілого освітнього компонента, здійснюється за процедурою, яка визначена у Положенні про організацію освітнього процесу у Державному університеті «Житомирська політехніка».

Шкала оцінювання

Шкала ЄКТС	Національна шкала	100-бальна шкала
A	Відмінно	90-100
B	Добре	82-89
C		74-81
D	Задовільно	64-73
E		60-63
FX	Незадовільно	35-59
F		0-34

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 24

11. Глосарій

№ з/п	Термін державною мовою	Відповідник англійською мовою
1	Екскурсія	Excursion
2	Екскурсовод	The guide
3	Екскурсант	Sightseer
4	Дидактика	Didactics
5	Емоції	Emotions
6	Екскурсійна майстерність	Excursion skills
7	Локальний принцип	Local principle
8	Моторний принцип	Motor principle
9	Дедуктивний метод	The deductive method
10	Конструктивний компонент екскурсії	Constructive component of the excursion
11	Педагогічна техніка	Pedagogical technique
12	Підпорядковані логічні переходи	Subordinate logical transitions
13	Тотожні логічні переходи	Identical logical transitions
14	Протилежні логічні переходи	Opposite logical transitions
15	Темперамент	Temperament
16	Самооцінка	Self-esteem
17	Екскурсійний етикет	Excursion etiquette
18	Праксеологія	Praxeology
19	Невербальні засоби	Non-verbal means
20	Культурологічні екскурсійні програми	Cultural excursion programmes

12. Рекомендована література

Основна література

1. Гаврилюк А. Державна політика у сфері туризму в Україні: соціогуманітарний вимір / А. Гаврилюк. – Київ : Ліра-К, 2022. – 428 с.

2. Галасюк С., Нездоймінов С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності / С. Галасюк, С. Нездоймінов. – Київ : Центр учбової літератури, 2019. – 248 с.

3. Галасюк С., Нездоймінов С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності / С. Галасюк, С. Нездоймінов. – Київ : Гельветика, 2019. – 178 с.

4. Негодченко В. Екскурсологія : підручник. / За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В. Негодченка. – Київ : Каравела, 2023. – 370 с.

5. Рутинський М. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: Навчальний посібник / М. Рутинський. – Київ: Центр учбової літератури, 2020. – 432 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-19.10- 05.01/242.00.1/М- 1-ОК7-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 25

Допоміжна література

1. Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцям туристичного супроводу, від 20 жовтня 2004 р., N 1344/9943.
2. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство : Навчальний посібник. – 2-ге вид. – К.: Альтепрес, 2012. – 444 с.
3. Організація екскурсійної діяльності. Опорний конспект лекцій. Укладач О.О. Каролоп. – К.: Видавничий центр КНТЕУ. – 2002. – 45 с.
4. Чагайда І. М., Грибакова С. В. Екскурсознавство. Навчальний посібник. – К.: “Кондор”, 2004. – 204 с.
5. Федорченко В.К., Костюкова О.М., Дьорова Т.А., Олексійко М.М. Історія екскурсійної діяльності в Україні. Навчальний посібник. К.: Кондор, 2004. 166 с.

13. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Закон України «Про туризм» (1995р.)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.un.org>
2. Список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
https://vue.gov.ua/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%B2%D1%81%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97_%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%AE%D0%9D%D0%95%D0%A1%D0%9A%D0%9E
3. World Tourism Organization UNWTO – Режим доступу :
<https://www.unwto.org/>
4. Офіційний сайт департаменту туризму та курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=2c48859c-3471-4508-8d0d-60df67c47e84&title=ProUpravlinniaTurizmuTaKurortiv>
5. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Електронні фахові наукові видання Національної наукової бібліотеки України імені В.І.Вернадського. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN